

Szakmai beszámoló az „Előre a szocializmus útján...” - Így éltünk a hetvenes években című kiállításról

„Előre a szocializmus útján...” – Így éltünk a hetvenes években című kiállításunk az Így éltünk... sorozatunk immár harmadik eleme, amely a kemény diktatúra (**Mindenki szem a láncban – Így éltünk az ötvenes években 2006**), majd a kádári konszolidáció évtizedét bemutató (**Elvek és alkuk – Így éltünk a hatvanas években 2009**) kiállítások után a Kádár János nevével fémjelzett puha diktatúra fénykorát, a magyarországi szocializmus legnyugalmasabb, megrázkódtatásoktól mentes évtizedét, a hetvenes éveket mutatja be a látogatók számára. Azt az évtizedet, amely elsősorban az anyagi gyarapodás lehetőségét kínálta fel az ország lakóinak. Adott további kedvezményeket is: mindenkinek stabil munkahelyet, ingyenes oktatást, egészségügyi- és szociális ellátást, olcsó nyaralási lehetőségeket, gondoskodást a gyerekek nyári elhelyezéséről, kiskapukat különféle kedvezmények megszerzésére, s a szabadság apró, de folyamatosan táguló köreit. Mindezért cserébe továbbra is azt várta, hogy az állampolgár fogadja el, vagy legalábbis ne feszegesse a rendszer alapjait: a szovjet csapatok magyarországi jelenlétét, az MSZMP vezető szerepét, valamint az 1956-os forradalom ellenforradalomként való megjelenítését. A hatvanas években még élt a remény, hogy a fennálló társadalmi-gazdasági struktúra liberalizálható – lásd az 1968-ban bevezetett új gazdasági mechanizmus; ám 1972, a reform visszavonása után a rendszer megmerevedett. A politikától elfordult emberek minden erejüket és figyelmüket egyéni boldogulásukra fordították. A hatalom nyújtotta előnyök a szabadság fogalmának relativizálását, az állami gondoskodás mindenhatóságának hamis illúzióját alakították ki a magyar társadalom túlnyomó többségében, melynek tagjai az illúzióért cserében igyekeztek nem gondolni arra, hogy továbbra is folyamatos ellenőrzés, megfigyelés alatt állnak. Ez a magatartás súlyos következményekkel járt. A rendszerváltás utáni társadalmi és gazdasági problémáink egy része ebben a ma is ható mentalitásban keresendő. E hamis tudat miatt napjainkban komoly nosztalgia él a szocializmusban szocializálódott generációkban a Kádár-rendszer biztonsága iránt. Pedig a hetvenes évek stabilitása, létbiztonsága, „*a töretlen haladás a szocializmus útján*” látszat volt csupán, A színpalak mögött kemény harcok dúltak a párton belül a szovjet támogatást élvező keményvonalasok és a reformok hívei között. A nemzetközi gazdasági életet átformáló 1973-as olajárrobbanás hatása Magyarországra is „begyűrűzött”; a hatalom az életszínvonal folyamatos emelését csak az ország súlyos eladósításával tudta

biztosítani. A felvett hiteleket a modernizálás helyett a fogyasztás támogatására, a pazarló gazdaság fenntartására fordították, amely az évtized végére csödközeli állapotba sodorta az országot. Az 1979 nyarán bejelentett nagyarányú áremelésekkel érkezett el az igazság pillanata, s ért véget a 3,60-as kenyér korszaka.

Az egyes állampolgárok számára nagyfokú biztonságot, a kispolgárosodás lehetőségét megteremtő évtized után erős nosztalgia él napjainkban, elsősorban az idősebb generációk körében. A hetvenes évekről szóló szakszerű kutatások eredményei még alig befolyásolják a közgondolkodásban kialakult nosztalgikus képet.

A korszakot bemutató **kiállításunk megrendezésének célja az volt**, hogy a hetvenes évek jól körülhatárolható, mással össze nem keverhető tárgykultúrájának, a korabeli életmódnak, a hétköznapi élet világának megmutatásán túl korszerű és hiteles ismereteket nyújtson a évtizedről, az abban zajló látható és láthatatlan folyamatokról, a látszatról és a valóságról, és segítsen lebontani, vagy legalább megkérdőjelezni a ma aranykorként látott képet.

Kiállításunk a sorozat már kialakult gyakorlatának megfelelően elsősorban enteriőrök és exteriőrök segítségével idézi meg az 1970-es évek világát, a hétköznapi élet néhány színhelyét tárja a látogató elé. Az önmagában nosztalgikus érzeteket keltő enteriőröket a korszak valódi arcát bemutató tények, információk segítségével helyeztük kritikai keretbe, statisztikai adatokat megjelenítő grafikonokat, diagrammokat készítettünk a demográfiai helyzet alakulásáról, az eladósodás mértékéről. A bevezető főszöveg mellett kronológiai táblán mutatjuk meg, hogy az évtizedben milyen események történtek a világban, Magyarországon és Zala megyében. A fiatal generációk számára ma már érthetetlen korfestő szavakat, fogalmakat: pl. fusi, cserearányomlás, Forradalmi Ifjúsági Napok stb. értelmező szótár segítségével magyarázzuk meg. Az enteriőrökben megjelenő egyes témákat rövid összefoglaló szövegek értelmezik, amelyek mellé mottóként egy-egy korabeli politikai viccet helyezünk el, jelezve, hogy mit gondolt a társadalom többsége a rendszerről.

A kiállításba kerülő tárgyak, tárgy-együttesek, hagyományos információs eszközök mellett filmek, filmrészletek, zenék bemutatásával is törekszünk megidézni a kor hangulatát, kiegészíteni a korról szóló információkat.

A kiállítás elsősorban a Göcseji Múzeum történeti és néprajzi gyűjteményeiben megtalálható tárgy, dokumentum és fotóanyagra, valamint magánszemélyek által a kiállításhoz kölcsönzött anyagokra épül.

A kiállítás tematikus egységei, enteriőrjei és exteriőrjei:

1. Garázs (műhely, pince, sufni)

Az 1970-es évek városi és falun élő munkásai, (de más társadalmi rétegek tagjai is!) szabadidejük egy részét a házukhoz tartozó garázsban, műhelyben, pincében vagy a sufniiban töltötték el. A gyárból haza „mentett” szerszámokat, alkatrészeket, szöveget, csavarokat stb. felhasználva szerelték, javították a családjuk, barátaik és rokonaik elromlott háztartási gépeit, szerszámait, mindazt, amit a szocialista szolgáltató szektor rosszul, vagy a még mindig meglévő hiánygazdálkodás miatt csak sokára tudott megjavítani. Az itt végzett munka a rekreációt is szolgálta, sőt sok esetben a saját intim szféra megteremtését jelentette. A fusizásra berendezett **garázsunk** legfontosabb tárgya az a Danuvia motorkerékpárból épített, – „buherált” – jármű, köznapi nevén csettegő, amelyet a kényszer szülte kreativitás alkotott, hogy a háztáji gazdaságok szállítási szükségleteit megoldja.

2. Május elseje felvonulás

Kiállítás-sorozatunk előző elemeinél törekedtünk arra, hogy egy, a regnáló hatalomhoz köthető helyszínt is bemutassunk. Jelen kiállításunkban korabeli május elsejei felvonulást, a sörös-virslis népünnepéllé változott munka ünnepét idéző exteriőrt rendeztünk be; az 1977-es zalaegerszegi ünnep dísztribünjét ábrázoló fotóposzterrel, melynek jobb és baloldalán a hatalom fegyveres támogatói, egy munkásőr és egy ifjúgárdista állnak, valamint felvonulókkal. A tribün előtt elvonuló látogató a „hangszóróból” a felvonulási dalokat hallhat.

3. A munkahely

A szocialista rendszer egyik „vívmányának” a teljes foglalkoztatottság megvalósítását tekintették, az állam az alkotmányban is kimondta a munkához való jogot. A munkahelyeken belül azonban gyakori jelenség volt a rejtett munkanélküliség, rendszeressé vált a fusizás. A teljes foglalkoztatást szimbolizáló „**munkahelyünk**” egy iroda, ahol Zalaegerszeg egyik első számítógépét, a VILATI által gyártott Practicomp 4000-et állítottuk ki a hozzá tartozó, lyukszalaggal működő Prepamat E 9031-es adat-előkészítő berendezéssel, amelyet a ZALATERV-nél ügyviteli feladatok ellátására használtak.

4. Szórakozás

A szocialista rendszer a szlogenek szintjén nyolc óra munkát, nyolc óra pihenést és nyolc óra szórakozást biztosított a „dolgozóknak”. A szórakozás lehetőségével azonban csak nagyon kevesek élhettek, a többséget – a megélhetés biztosítására - várta a második műszak, a háztáji, a feketemunka. A szórakozásnak változatos formái alakultak ki az évtizedben. A fiatalok szívesen jártak **presszóba**, cukrászdába. Zalaegerszeg értelmiségének kedvelt szórakozóhelye az első tízemeletes épület földszintjén berendezett Tulipán presszó volt, ahol egy szimpla kávé 1.80 Ft-ba, a krémes 1.90-be került. Kiállításunkban ezt idézzük meg a berendezés rekonstrukciójával, fémlábú kerek asztalkával, fémváz, műbőr bevonatú székekkel,

kávéfőzőgéppel stb. A „presszóban” ülő divatos lány szín pompás banánszoknyát visel fűzős lakkcsizmával.

5. Építkezések

A hetvenes évek dolgozóinak vágyai között első helyen a saját tulajdonú otthon megteremtése szerepelt. Az évtizedben óriási mértékű lakás- és családi ház építés zajlott országszerte. A falvak arculatát meghatározó kockaházak elé betonvas kerítéseket emeltek, amelyek státusszimbólumként is szolgáltak. Az otthon felépítése és berendezése után a vágyak következő állomása a hegyi pince, majd a balatoni nyaraló megszerzése lett. A kiállításban a kockaházat ábrázoló fotóposzter elé felállított kerítés egykor Bagodban állt, fusimunkában készült.

6. Az otthon

A munkahelyről, a fusizásból és a háztáji gazdaságból származó jövedelmek, valamint az olcsó hitel lehetővé tették a nagy alapterületű, több szobás, fürdőszobás, de ténylegesen csak két-három helyiséget használt kockaházak építését. Kiállításunk „kockaházában” lakószobát rendezünk be a zalaegerszegi Bútorgyárban készült Freddy III. szekrénysor elemeivel, tetején alkoholos üvegekkel, ülőgarnitúrával, televízióval, a szekrénysoron korabeli dísz tárgyakkal, álnépi kézimunkákkal. Az enteriőrben a látogató betekinthez a Magyar Televízió korabeli kínálatába.

7. Bölcsőde

Az anyagi gyarapodásért, az újabb és újabb presztízstárgyak megszerzéséért folyó küzdelemben már a hatvanas évektől kezdve egyre több családban merült fel a „kicsi vagy kocs” kérdése. Az évtized végére általánossá vált a két gyermekes családmódel, ami – az abortuszok óriási számával együtt – napjaink katasztrofális demográfiai helyzetét alapozta meg. A népesség számának csökkenését szociálpolitikai intézkedésekkel, így a bölcsődei férőhelyek számának emelésével kívánták ellensúlyozni. A kiállításban berendezett **bölcsődénk** ezt a jelenséget szimbolizálja, s egyúttal a kisgyermek világát is megidézi.

7. Az utca

A korszakban zajló nagy építkezések erősen átformálták a köztereket, megváltozott a települések arculata. Ahol volt mód rá, az ugrásszerűen növekvő motorizációhoz alakították az úthálózatot. Továbbra is hosszú várakozás után, de egyre több ember jutott személygépkocsihoz. A hetvenes években új szocialista márkák jelentek meg a közutakon, közülük a legnépszerűbb a Szovjetunióban gyártott Zsiguli volt. A fiatalok kedvenceivé a Komár, Riga, Babetta márkájú segédmotor-kerékpárok váltak, de az igazán „menők” az NDK-ban gyártott MZ-kre ültek. Ekkor indult hódító útjára a Csepelen gyártott Camping kerékpár is. Kiállításbeli utcánkon Babetta segédmotor-kerékpárt, camping biciklit tekinthetnek meg a látogatók. A babakocsit toló anyukán az évtized emblematikus ruhadarabja a *dzsörzé* ruha látható.

8. Úttörő- vagy ifjúsági tábor

A hatalom gondoskodott a nyári szabadság eltöltésének lehetőségéről, a Balaton parton épült vállalati és szakszervezeti üdülők olcsó nyaralást biztosítottak a „munkásosztály” és az értelmiség számára. A hosszú nyári szünidő alatt a fiatalok az úttörő- és ifjúsági táborokban pihenhették ki a tanév fáradalmait. A táborok jellegzetes berendezése, az emeletes vaságy is látható kiállításunkban, továbbá minden olyan tárgy, amely egy jó emlékü táborozáshoz nélkülözhetetlen volt: a fürdőruhától a forrónadrágig, a Mézga családos logikai játéktól a tollas ütőig, a gyöngyös pénztárcától a BRG kazettás magnetofonig.

A kiállításban bemutatott tárgyak, tárgy-együttesek mellett filmek, filmrészletek, rock- és pop-dalok idézik meg a korszak eseményeit, hangulatát, egészítik ki a korról szóló információkat.

Az enteriőrök segítségével megidézett tárgyi világon túl audiovizuális eszközök szolgálnak további információkkal a látogatóknak:

- Kisebbik termünkben, rögtön a kiállítás elején olyan film tekinthet meg Pacsa községről, amelyet egy onnan disszidált, s a hetvenes években rendszeresen haza látogató fiatalember készített a szülőfalujáról.
- Garázs enteriőrünk rádiójából az Ifjúsági Magazin Sláger Tükör című rovatának 1978. júliusi – az olvasók szavazatai alapján összeállított – slágerlistája hallható.
- „Május 1.-i felvonulásunkon” hangszóróból a közismert felvonuló dal – Éljen május 1-je! – hallatszik.
- A kiállításban vetítőhelyet alakítottunk ki nyolc széssel, ahol korabeli zalai vonatkozású filmek tekinthetők meg.
- Kockaházunk nagyszobájában működik a Munkácsy Color televízió, ahol Hofi Géza két felvétele, egy Delta műsor részlet, Kukori és Kotkoda epizód, valamint két zalaegerszegi vonatkozású TV Híradó részlet látható.

- Ifjúsági táborunkban pol-beat dalok hallhatók a korszakból: Ohio, Quantanamera stb.
- Végül – a látogatók körében legnépszerűbb AV eszközünk egy TV képernyő, amelyen 120 db, a kiállításhoz gyűjtött fotót tekinthetnek meg az érdeklődők.

Interaktív elemek a kiállításban:

Látogatóink 3 db mágneses puzzlet rakhatnak ki a tárlat megtekintése közben.

- A fiatalok felpróbálhatják a korszak iskolaköpenyét és fotót készíthetnek egy osztálykép előtt.
- Az óvodás és kisiskolás korúak pedig mehetnek egy kört a kiállításban a korszak emblematis játékaival, a pedálos Moszkviccsal.

Kiállítás sorozatunk – terveink szerint – 2015-ben folytatódik az 1980-as évtized bemutatásával.

Az "Előre a szocializmus útján..." – Így éltünk a hetvenes években című tárlatunk nagyon népszerű a látogatók körében, folyamatos a látogatottsága. Megvalósításához az NKA Múzeumi Szakmai Kollégiuma nyújtotta a támogatást. Köszönet érte!

Béres Katalin főmuzeológus

További fotódokumentáció:

